

LEGAL INSIGHT

ΤΑ ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΑΝΑΘΕΣΗΣ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑΣ ΤΕΚΝΟΥ ΟΠΩΣ ΤΙΘΕΝΤΑΙ ΑΠΟ ΤΗ ΝΕΟΤΕΡΗ ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΑΡΕΙΟΥ ΠΑΓΟΥ

Κυριακή Παππά
Γιάννης Ψαράκης

Το σημείωμα έχει σκοπό να εκθέσει, ιδίως μέσα από τα κριτήρια που απαιτούν οι πιο πρόσφατες δικαστικές αποφάσεις του Αρείου Πάγου, τις δυνατότητες ενός γονέα να αναλάβει την επιμέλεια των τέκνων του, τόσο ενόσω το ζευγάρι βρίσκεται σε διάσταση όσο και μετά την έκδοση διαζυγίου. Οι παρατηρήσεις θα είναι όσο συνοπτικές απαιτεί να είναι ο εκ των πραγμάτων περιορισμένος χώρος ενός σημειώματος, απόλυτα όμως εντοπισμένες στα σημεία που παίζουν βαρύνοντα ρόλο στην κρίση του Δικαστηρίου, ενώπιον του οποίου θα εκτεθεί το σχετικό ζήτημα. Τέλος, η παράθεση αυτούσιων αποσπασμάτων από τις πιο πρόσφατες αποφάσεις κρίθηκε σκόπιμη ώστε να μεταφερθούν στον ενδιαφερόμενο αναγνώστη, με τον πιο πιστό τρόπο, οι συλλογισμοί του Δικαστηρίου, σχετικά με το νομικό ζήτημα που ενδέχεται να τον απασχολεί.

ΙΟΥΛΙΟΣ 2016

I. Εισαγωγή

Στην περίπτωση διακοπής της συζυγικής συμβίωσης, όταν ανατρέπονται πλέον οι συνθήκες της ζωής της οικογένειας, καταργείται ο συζυγικός οίκος και δημιουργείται χωριστή εγκατάσταση καθενός από τους γονείς. Τότε ανακύπτει το ζήτημα του ποιος θα είναι εκείνος ο οποίος θα καθορίζει τα τρέχοντα, καθημερινά ζητήματα των τέκνων, όπως επίσης και το ζήτημα της διαμονής. Με διαφορετική διατύπωση, αναφύεται το θέμα της «επιμέλειας του τέκνου».

Ακόμα και αν οι γονείς καταλήξουν σε μία κοινή επιλογή για τον τόπο διαμονής του τέκνου, την απόφαση επί του θέματος θα τη λάβει το Δικαστήριο ακριβώς διότι πρόκειται για αίτημα (δηλ. η επιλογή για την οποία συμφώνησαν οι γονείς) το οποίο ενδέχεται να μη γίνει δεκτό. Κοινός παρονομαστής των κριτηρίων τα οποία ορίζει κάθε δικαστική απόφαση, **και ζητούμενο τελικά, είναι το αληθινό συμφέρον του τέκνου**, ώστε αυτό να αναπτυχθεί υπό τις καλύτερες προϋποθέσεις και να σφυρηλατηθεί τελικά μία ανεξάρτητη και υπεύθυνη προσωπικότητα. Ωστε το Δικαστήριο ενδέχεται να αποφανθεί διαφορετικά από τη συμφωνία των γονέων, ως προς το ποια λύση διαφυλάσσει καλύτερα την εξέλιξη του τέκνου. Προς διαπίστωση της συνδρομής της έννοιας του «συμφέροντος», εξετάζονται όλα τα επωφελή για τον ανήλικο στοιχεία και περιστάσεις. Για την εξειδίκευση της έννοιας αυτής, σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση,

εκτιμώνται από το Δικαστήριο τα περιστατικά που αποδείχθηκαν. Αυτά θα αξιολογηθούν με βάση αξιολογικά κριτήρια, τα οποία αντλεί το δικαστήριο από τους κανόνες της λογικής και της κοινής πείρας, λαμβάνοντας υπόψη παράλληλα το πρόσωπο του ανηλίκου και τα πορίσματα της ψυχολογίας.

II. Ως κρίσιμα στοιχεία γίνονται πάντοτε δεκτά τα εξής:

- **Η ηλικία του τέκνου:** Η μικρή ηλικία του τέκνου καθιστά ευνοϊκότερη την παραμονή με τη μητέρα του. Αυτό όμως ισχύει κατά τρόπο αναντίρρητο μόνο στο μέτρο έως το οποίο εκτείνεται και η νηπιακή ηλικία (δηλ. 0-6 ετών), για την οποία θεωρείται πρόδηλη η σαφής βιοκοινωνική υπεροχή στη μητέρα. Αυτό φαίνεται να το αναγνωρίζουν οι δικαστικές αποφάσεις, επικαλούμενες τις νεότερες ιατρικές, παιδαγωγικές και ψυχολογικές έρευνες. Για το μεταγενέστερο χρόνο είναι αναμφίβολος ο σοβαρός ρόλος του πατέρα στην όλη διαμόρφωση των διαπροσωπικών σχέσεων του τέκνου, και γίνεται παραδεκτή η σταδιακή απίσχναση του, κατ' αρχάς, προβαδίσματος της μητέρας.

Βέβαια, το γεγονός ότι το τέκνο θα βρίσκεται σε ηλικία βρεφική ή νηπιακή, δε θα σημαίνει ανεξαιρέτα και κατ' ανάγκη την απόδοση της επιμέλειας στη μητέρα. Αυτό διότι, το στάδιο στο οποίο βρίσκεται το τέκνο δεν θα κρίνει από μόνο του το ποιος γονέας θα αναλάβει την επιμέλεια, αλλά απλώς θα βαρύνει (πλην όμως σημαντικά) την τελική κρίση του Δικαστηρίου. Δηλαδή, ακόμα και στην περίπτωση ενός τέκνου 4 ετών, του οποίου όμως ο πατέρας παρέχει όλα τα εχέγγυα για την υγιή ανάπτυξη του παιδιού σε όλους τους τομείς, ενώ η μητέρα φαίνεται να μειονεκτεί σοβαρά σε ορισμένους εξ αυτών, είναι πολύ πιθανό να εκδοθεί απόφαση που θα δίνει την επιμέλεια στον πατέρα. Παραδείγματος χάριν παρατηρήστε τη διατύπωση της κατωτέρω απόφασης του Αρείου Πάγου (ΑΠ 317/2015), η οποία τελικά απέδωσε την επιμέλεια στη μητέρα, όχι όμως λόγω μόνο της νηπιακής ηλικίας του τέκνου, αλλά μετά από σοβαρή εξέταση και των λοιπών περιστάσεων στο πρόσωπό της.

Ωστε αν κάποιες από τις περιστάσεις αυτές έπασχαν σε κάποιο βαθμό, ενώ οι αντίστοιχες του πατέρα διατηρούνταν σε επαρκές επίπεδο, δε θα ήταν βέβαιη η ανάθεση της επιμέλειας στη μητέρα, παρά τη νηπιακή ηλικία του τέκνου:

«Συνεπώς, το Δικαστήριο, δίχως να παραβλέπει την αγάπη αμφότερων των διαδίκων γονέων προς το τέκνο τους, αλλά με αποκλειστικό γνώμονα το αληθινό συμφέρον του ανηλίκου, όπως το καθορίζουν οι βιοτικές και ψυχικές ανάγκες του, η ηλικία, καθώς και οι προσωπικές ιδιότητες των διαδίκων, κρίνει ότι πρέπει να ανατεθεί στην ενάγουσα αποκλειστικά η άσκηση της επιμέλειάς του. Και τούτο, διότι κρίνει ότι η έμφυτη ανάγκη κάθε νήπιου για την μητρική στοργή στο ευαίσθητο αυτό σημείο της νηπιακής ηλικίας δεν δύναται να υποκατασταθεί από τις φροντίδες των παππούδων του, αφετέρου διότι άγεται στην κρίση ότι παρέχει η διάδικος μητέρα τα εχέγγυα για τη σωστή ανατροφή, διαπαιδαγώγηση, όπως και ορθή ψυχοσωματική και συναισθηματική ανάπτυξή του, ως καταλληλότερη βάση των συνθηκών διαβίωσής της, του

χρόνου και της δυνατότητας για αποκλειστική απασχόληση με αυτό, αλλά και ως ικανής από άποψης ψυχικής υγείας, διατηρούμενης δε της από κοινού άσκησης από τους διαδίκους, των υπολοίπων λειτουργιών της γονικής μέριμνας του τέκνου τους».

• **Το περιβάλλον:** τόσο με την έννοια των ανθρώπων που περιβάλλουν το τέκνο, όσο και με την έννοια του περιβάλλοντος ως γεωγραφικός χώρος, το περιβάλλον στο οποίο θα διαμένει το τέκνο έχει άρρηκτη σχέση με το συμφέρον του. Ασφαλέστερη επιλογή για το τέκνο θα κριθεί επίσης μία μονοκατοικία – όπου θα μπορεί ευχερώς να επιδίδεται σε αθλοπαιδιές και άλλα παιχνίδια στον κήπο - σε μία περιοχή χωρίς εγκληματικότητα και με καθαρό αέρα (π.χ. Διόνυσος) παρά σε ένα διαμέρισμα σε κακόφημη περιοχή της Αθήνας (π.χ. Κυψέλη - έτσι ακριβώς είχαν τα πραγματικά περιστατικά στην ΜΠρΑθ 11773/2013).

Στην κατηγορία αυτή εμπίπτει και μία ακόμα περίπτωση: αν π.χ. ο άντρας μετοίκησε σε οικία όπου κατοικεί με τη νέα του μνηστή, αυτό θα αποτελεί παράγοντα επιβαρυντικό, ιδίως αν η μητέρα κατοικεί μόνη ή ακόμα καλύτερα με συγγενείς του ανηλίκου (π.χ. με τους παππούδες του). Η θέση του πατέρα μάλιστα θα επιβαρύνεται αν εκτός από την ερωμένη του, συγκατοικεί και με το τέκνο που αυτή τυχόν έχει από προηγούμενο γάμο. Αυτό συμβαίνει διότι η συγκατοίκηση του τέκνου με ξένα ως προς αυτό πρόσωπα έχει αρνητικές επιπτώσεις στον ψυχισμό του και το καθιστά εύλογα επιφυλακτικό στην εκδήλωση των συναισθημάτων του, αναιώντας παράλληλα την έννοια της ιδιωτικής σφαίρας - προσωπικού χώρου, στοιχεία αναγκαία για την ανάπτυξη της προσωπικότητας και την δημιουργία αισθήματος ατομικότητας.

• **Η γνώμη του ανηλίκου:** προσμετράται επίσης η ρητώς εκφραζόμενη προτίμησή, εφόσον το επιτρέπει ο βαθμός ωριμότητάς του και υπό την αυτονόητη προϋπόθεση ότι ο ιδιαίτερος αυτός δεσμός του τέκνου προς τον ένα από τους γονείς του έχει αναπτυχθεί φυσιολογικά και αβίαστα (π.χ. δεν του υποσχέθηκε ο επωφελούμενος γονέας ότι αν εκφέρει αυτή τη γνώμη θα του κάνει δώρο ένα ταξίδι). Η γνώμη του τέκνου δεν αποτελεί – το δίχως άλλο - αποφασιστικό παράγοντα με ιδιαίτερη βαρύτητα, διότι πολλάκις η θέληση του ανηλίκου είναι αποτέλεσμα επηρεασμού του και πρόσκαιρη, χωρίς να σημαίνει ότι εξυπηρετεί πράγματι το συμφέρον του.

• **Οι δεσμοί με πρόσωπα** (ακόμα και τρίτα, μη συγγενικά π.χ. φίλους ή baby sitter στον τόπο που έως τότε κατοικούσε): Για τη λήψη απόφασης, το Δικαστήριο προσμετρά και τους με ανεπηρέαστη επιλογή αναπτυχθέντες μέχρι τότε δεσμούς του διαθέτοντος ικανότητα διακρίσεως τέκνου και με τους τυχόν αδελφούς του.

Μάλιστα, ακριβώς επειδή η συνύπαρξη των αδερφών βάνει προς το συμφέρον τους, γονέας ο οποίος αιτείται την ανάληψη της επιμέλειας ενός εκ των δύο τέκνων, ενώ ο άλλος ζητά από το Δικαστήριο την ανάληψη και των δύο, πολύ δύσκολα θα αποσπάσει (ο πρώτος) ευνοϊκή για το αίτημά του απόφαση. **Το Δικαστήριο θα προτιμήσει την επιλογή της συνύπαρξης των αδερφών, με απόδοση της επιμέλειας αμοιτέρων σε όποιο γονέα δέχεται αυτή τη λύση.** Για παράδειγμα, στην υπ' αριθμ. 977/2016 απόφαση του Μονομελούς Πρωτοδικείου Θεσσαλονίκης, το Δικαστήριο φαίνεται να προσμέτρησε ότι η μητέρα ζητούσε την επιμέλεια αμοιτέρων των

τέκνων ενώ ο πατέρας μόνο του υιού, αποφανθέν τελικά υπέρ της μητρός. Αυτό, παρά το γεγονός ότι επανειλημμένως η απόφαση προέβη στην παραδοχή ότι ο πατέρας εξεπλήρωνε με ευσυνειδησία και αγάπη τα καθήκοντα της επιμέλειας του ανηλίκου τέκνου του, για τα οποία κρίθηκε επαρκής, με αναφορές και στην ικανότητα του πατέρα και στην αγάπη που έδειχνε προς τον υιό του αλλά και στο ότι ο υιός ήταν ευτυχισμένος στην συμβίωσή του με τον πατέρα του, τον οποίο υπεραγαπά!

Δηλαδή, το στοιχείο που στην προκειμένη περίπτωση έκρινε εν πολλοίς την έκβαση της υπόθεσης ήταν το γεγονός ότι ο πατέρας δεν ζητούσε την επιμέλεια αμφοτέρων των τέκνων, αφού κατά τα λοιπά καμία επιβαρυντική κατάσταση δεν συνέτρεχε ως προς το πρόσωπό του, η οποία να παρέχει κάποιου είδους προβάδισμα στην πλευρά της μητέρας.

- **Οι ικανότητες των γονέων**, η πνευματική τους ανάπτυξη και η δράση τους στο κοινωνικό σύνολο: εκ της κοινής πείρας προκύπτει ότι τέτοια χαρακτηριστικά του ασκούντος την επιμέλεια, εγγυώνται μία καλύτερη εξέλιξη του τέκνου.

- **Η σταθερότητα των συνθηκών ανάπτυξης** του τέκνου χωρίς εναλλαγές στις συνθήκες διαβίωσης και η ικανότητα προσαρμογής των γονέων στις απαιτήσεις της σύγχρονης κοινωνίας μέσα στα πλαίσια της λογικής και ορθολογικής αντιμετώπισης των θεμάτων των νέων: Ένα σταθερό εισόδημα και μία σταθερή κατοικία, αποτελούν εχέγγυα για την ανάπτυξη του τέκνου σε ένα κλίμα όπου δε θα αισθάνεται ανασφάλεια και θα έχει ένα σταθερό - και άρα ασφαλή - τρόπο ζωής. Έχει κριθεί λοιπόν ότι σε περίπτωση που οι γονείς έχουν κατά τα λοιπά τις ίδιες δυνατότητες, θα πρέπει να ρίπτεται το βάρος στη μη διατάραξη του μέχρι τότε τρόπου ζωής του ανηλίκου και να επιδιώκεται η εξασφάλιση σταθερότητας, συνέχειας και ενότητας στις συνθήκες ανάπτυξής του. Εάν επομένως η κοινή οικογενειακή στέγη βρισκόταν εκεί όπου πλέον κατοικεί μόνος του ο πατέρας, ενώ η μητέρα κατοικεί πλέον σε περιοχή απομακρυσμένη από το κέντρο των δραστηριοτήτων και των φιλικών του σχέσεων (ώστε π.χ. να είναι δυσχερές να μεταβαίνει καθημερινά στο σχολείο που έως τώρα πήγαινε ή να συναντιέται με τους φίλους με τους οποίους συνήθιζε να συναναστρέφεται ως τώρα), τότε το συγκεκριμένο (δηλ. του περιβάλλοντος) κριτήριο - στο στάδιο του τελικού συνυπολογισμού - θα τεθεί υπέρ του πατέρα, αφού είναι προτιμότερο το τέκνο να μην αλλάξει το περιβάλλον μέσα στο οποίο μεγάλωσε, δηλαδή την έως τώρα κοινή συζυγική στέγη. Επιπλέον, στο πλαίσιο της ίδιας συλλογιστικής, είναι ευνοϊκότερο για το τέκνο να διαμένει με το γονέα ο οποίος κατοικεί σε ιδιόκτητο ακίνητο, παρά με εκείνον που κατοικεί σε μισθωμένο σπίτι. Αυτό διότι η ύπαρξη ιδιόκτητης κατοικίας καθιστά σχεδόν βέβαιη τη μη αλλαγή στέγης, σε αντίθεση με την περίπτωση μισθωμένης οικίας.

Ακόμα, η ικανότητα του γονέα να αντιμετωπίζει ζητήματα που κατά πάσα πιθανότητα θα ανακύπτουν και θα έχουν να κάνουν με την ανάπτυξη του ανηλίκου (π.χ. κατά την περίοδο της εφηβείας) παίζει εξίσου σημαντικό ρόλο. Όστε στην περίπτωση στην οποία η μητέρα ενός δεκάχρονου είναι 35 ετών και ο πατέρας 60, το προβάδισμα στο συγκεκριμένο τομέα θα έχει η μητέρα λόγω εγγύτητας στην ηλικία του τέκνου (και ταυτόχρονα τεραστίου χάσματος με την ηλικία του πατέρα). Δεν είναι βέβαια απίθανο, σε συγκεκριμένη περίπτωση, ο εξηντάχρονος

πατέρας να είναι εξαιρετικά κοντά στη σκέψη των νέων και καθόλου οπισθοδρομικός, ενώ η μητέρα να έχει δυσκολίες συνεννόησης και συνύπαρξης με το τέκνο. Κάθε περίπτωση είναι μοναδική και θα εξετάζεται ως τέτοια.

• Δυνατότητα αυτοπρόσωπης παρουσίας και συνδρομή στην άσκηση της επιμέλειας από λοιπά πρόσωπα (π.χ. παππούς και γιαγιά): Ο γονέας θα πρέπει να μπορεί να αφιερώνει καθημερινά χρόνο στο τέκνο του, διαφορετικά παύει ο δικαιολογητικός παράγοντας της ανάθεσης της επιμέλειας σε αυτόν. Ωστόσο θα είναι πολύ σπάνιο ο γονέας αφενός να μπορεί να ευρίσκεται όλη την ημέρα με το τέκνο του και αφετέρου να έχει την αναγκαία οικονομική άνεση ώστε να εξασφαλίσει ένα *minimum* διαβίωσης για εκείνον και το τέκνο του. Ο κανόνας είναι ότι κάθε γονέας θα εργάζεται και θα βρίσκεται για κάποιες ώρες της ημέρας μακριά από το τέκνο. Σε διαφορετική περίπτωση πιθανότατα θα υπάρχει πρόβλημα ανεργίας και συνακόλουθα πρόβλημα βιοπορισμού, άρα η αίτηση για ανάληψη της επιμέλειας μάλλον θα απορριφθεί ήδη εξ αυτού του λόγου, αν και ο θεσμός της διατροφής αμβλύνει κατά τι αυτό το πρόβλημα.

Στη συνήθη περίπτωση στην οποία ο γονέας λείπει αρκετές ώρες από το σπίτι, την έλλειψη αυτή θα πρέπει να αναπληρώνουν τουλάχιστον άλλα πρόσωπα, ιδίως στενοί συγγενείς του ανηλίκου λχ. παππούς/γιαγιά.

Σε κάθε πάντως περίπτωση, ο γονέας του ανηλίκου δε θα μπορεί να αφεθεί ολοκληρωτικά στην αναπλήρωσή του από τα παραπάνω πρόσωπα: εκείνα μπορούν να τον συνεπικουρούν, όχι όμως και εξ ολοκλήρου να τον αντικαθιστούν. Η έλλειψη (σχεδόν, έστω) καθημερινής επικοινωνίας είναι αρνητικός παράγοντας.

Ανακεφαλαιώνοντας: το απόλυτα επιθυμητό είναι ο γονέας να μπορεί να αφιερώνει όλη την ημέρα στο τέκνο του. Ωστόσο επειδή συνήθως αυτό θα σημαίνει ανεργία του γονέα, το οποίο θα σημαίνει με τη σειρά του – αν ελλείπουν σταθερά εισοδήματα από άλλες πηγές π.χ. μισθώσεις ακινήτων – άσχημη οικονομική κατάσταση, αυτό θα βαρύνει σημαντικά την κρίση περί του αληθινού συμφέροντος του τέκνου. Η αμέσως καλύτερη επιλογή θα είναι να μιν η συνδρομή από κοντινά-συγγενικά πρόσωπα του τέκνου ώστε και εχέγγυα για την επιμέλεια του προσώπου του να υπάρχουν, αλλά και να ισχυροποιούνται οι δεσμοί του με πρόσωπα όχι τυχαία (λχ. οικιακή βοηθός) αλλά του στενού συγγενικού περιβάλλοντος.

Πάντως, σε κάθε περίπτωση, ο αναλαβών τη γονική μέριμνα θα χρειάζεται να είναι σε θέση να εκπληρώνει το ρόλο για τον οποίο αιτήθηκε· δηλαδή να μπορεί να επιμελείται (και) ο ίδιος της επιμέλειας του τέκνου. Επαφή γονέα και ανηλίκου μερικές φορές την εβδομάδα, δεν μπορεί να θεωρηθεί «επιμέλεια».

Και πάλι όμως θα μπορεί να αποδοθεί σε έναν τέτοιο γονέα η επιμέλεια του τέκνου, αν συζεί δηλαδή π.χ. με τον παππού και τη γιαγιά του, ωστόσο αυτό θα γίνει δεκτό σε εξαιρετικές περιπτώσεις όπως όταν η άλλη πλευρά έχει τόσες επιβαρυντικές περιστάσεις ώστε η ζυγαριά θα

κλίνει υπέρ ακόμα και εκείνου του γονέα ο οποίος είναι υποχρεωμένος να ζει μακριά από τον τόπο διαμονής του τέκνου για πολυήμερα διαστήματα (π.χ. μετάθεση στρατιωτικού).

Πολύ διαφωτιστική στο ζήτημα αυτό είναι η ΑΠ 317/2015 η οποία αναφέρει: «δ) Ότι ο αναιρεσείων (πατέρας), κατά την διάρκεια των πέντε (5) και πλέον ετών, που έχει την επιμέλεια του ανηλίκου τέκνου του, επέδειξε ιδιαίτερη αγάπη και στοργή προς αυτό, και άσκησε τα με επιτυχία τα καθήκοντά του, συνεπικουρούμενος και από τους γονείς του, οι οποίοι για το χρονικό διάστημα που υπηρετούσε στην Αλεξανδρούπολη, μετοίκησαν από την οικία τους στα Φάρσαλα εκεί για το σκοπό αυτό, όταν δε μετατέθηκε στο Λιτόχωρο Πιερίας, εγκαταστάθηκαν με το ανήλικο στην οικία τους στα Φάρσαλα, ενόψει της μικρής αποστάσεως από τον τόπο υπηρεσίας του αναιρεσείοντος, ο οποίος πλέον είχε την δυνατότητα σε καθημερινή σχεδόν βάση να βρίσκεται στα Φάρσαλα κοντά στον ανήλικο και με την συμπαράσταση των γονέων του να εξακολουθήσει να ασκεί επιτυχώς την επιμέλειά του, έστω και αν το μεγαλύτερο βάρος προς τούτο είχαν οι γονείς του, γεγονός όμως που δεν αντίκειται στο πραγματικό συμφέρον του ανηλίκου για να εξακολουθήσει ο αναιρεσείων να ασκεί την επιμέλεια αυτού».

• Οι τυχόν συμφωνίες που έκαναν οι γονείς του τέκνου σχετικά με την επιμέλεια και τη διοίκηση της περιουσίας του: λαμβάνονται υπ' όψιν όχι μόνο οι συμφωνίες που έγινες λόγω της επικείμενης ρύθμισης της άσκησης της γονικής μέριμνας, αλλά και εκείνες που τυχόν καταρτίστηκαν κατά τη διάρκεια της ομαλής λειτουργίας του γάμου. Το Δικαστήριο συνεκτιμά τις προθέσεις των γονέων για την ανάθεση της επιμέλειας και θα πρέπει να προσμετρήσει ως θετική παράμετρο τη συνύπαρξη της ιδιότητας του διοικητή της περιουσίας του ανηλίκου και του έχοντος την επιμέλεια, στο πρόσωπο του ίδιου γονέα.

III. Αμφισβητείται το κατά πόσο είναι κρίσιμη η περιουσιακή/ οικονομική κατάσταση κάθε γονέα. Ειδικότερα, ακόμα και στο σώμα της ίδιας αποφάσεως του Αρείου Πάγου του προηγούμενου έτους (2015), φαίνεται να μην τηρείται μία ορισμένη γραμμή. Για παράδειγμα, στην ΑΠ 317/2015 γίνεται ρητή αναφορά περί του ζητήματος της περιουσιακής κατάστασης του κάθε γονέα, προκειμένου να κριθεί αν αυτή θα πρέπει, συνεπισκοπώντας και τα λοιπά κριτήρια, να βαρύνει την απόφαση του Δικαστηρίου για το συμφέρον του τέκνου. Στη συγκεκριμένη απόφαση, το Δικαστήριο έκρινε ότι έχει καθήκον να σεβαστεί την ισότητα μεταξύ των γονέων και να μην κάνει διακρίσεις εξαιτίας του «φύλου, της κοινωνικής προέλευσης ή της περιουσιακής - οικονομικής κατάστασής τους». Στη συνέχεια ωστόσο σαφέστατα λαμβάνει υπόψη την οικονομική κατάσταση του γονέα που αιτείται τη λήψη της επιμέλειας, αναφερόμενο, σχετικά με το πώς προσδιορίζεται το συμφέρον του τέκνου σε κάθε ξεχωριστή περίπτωση, ως εξής: «Κρίσιμα προς τούτο στοιχεία είναι, μεταξύ άλλων, η καταλληλότητα του ή των γονέων για την ανάληψη του έργου της διαπαιδαγώγησης και της περίθαλψης του ανηλίκου τέκνου, και οι έως τότε δεσμοί του τέκνου με τους γονείς του. Για το σκοπό αυτό λαμβάνεται υπόψη η προσωπικότητα και η παιδαγωγική καταλληλότητα του κάθε γονέα και συνεκτιμώνται οι συνθήκες κατοικίας και η οικονομική κατάσταση τούτων».

Το ορθό στην πράξη θα είναι ο έχων οικονομική άνεση γονέας να παραθέτει στο δικόγραφο του τις οικονομικές πληροφορίες που τον αφορούν. Αυτό διότι:

i) Είναι αλήθεια ότι η οικονομική κατάσταση έχει σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη και στην ποιότητα ζωής του ανηλίκου. Οι προοπτικές εξέλιξης και εκπαίδευσης ενός παιδιού στο οποίο παρέχονται τα αναγκαία οικονομικά μέσα, αλλά και η διαβίωση σε ένα περιβάλλον οικονομικά ευκατάστατο χωρίς οικονομικά προβλήματα - με ό,τι αυτό συνεπάγεται (τριβές κτλ) - είναι πολύ μεγαλύτερες και παρέχουν καλύτερα εχέγγυα από ότι στην περίπτωση ενός συνομηλίκου υπό τις εντελώς αντίστροφες συνθήκες.

ii) Άλλωστε, η αναφορά στην καλή οικονομική του κατάσταση καμία δυσμενή συνέπεια δε θα προκαλέσει: στη χειρότερη περίπτωση απλά δε θα ληφθεί υπ' όψιν, ενώ στην καλύτερη θα βαρύνει σημαντικά την τελική κρίση του Δικαστηρίου - έστω και υποσυνείδητα - για τους υπό (i) λόγους.

Εξάλλου, μία ερμηνεία λογική και κατανοητή δίνει η πρόσφατη ΑΠ 882/2015: *«χωρίς να επιδρά αυτοτελώς στη λήψη της απόφασής του κανένας από τους διαφορετικούς παράγοντες που συνοδεύουν το πρόσωπο κάθε γονέα, όπως είναι το φύλο, η φυλή, η γλώσσα, η θρησκεία, η κοινωνική προέλευση, η περιουσιακή κατάσταση κλπ».* Η χρησιμοποίηση του επιρρήματος «αυτοτελώς» είναι εύλογη, καθ' ότι έτσι φαίνεται να οδηγούμαστε σε λήψη υπ' όψιν της περιουσιακής κατάστασης των μερών, πλην όμως όχι ως αποκλειστικό κριτήριο αλλά ως συνυπολογιζόμενο με τα λοιπά: γνώμη η οποία είναι απολύτως πειστική και συμβαδίζει με τον τρόπο με τον οποίο λαμβάνονται υπ' όψιν και τα λοιπά κριτήρια. Η περιουσιακή κατάσταση, λοιπόν, κατά την ορθή άποψη, έρχεται για να βαρύνει από κοινού με τους λοιπούς παράγοντες «τη ζυγαριά» για την ανάθεση της επιμέλειας στον ένα ή στον άλλο γονέα. Η άποψη αυτή είναι σύμφωνη και με τη συνήθη επωδό όλων των δικαστικών αποφάσεων επί ανάθεσης επιμέλειας: *«Στη δικαστική ως άνω κρίση, σχετικά με το συμφέρον του παιδιού, καταλείπεται ευρύ πεδίο ώστε, αφού ληφθούν υπόψη, όλες οι σχέσεις και οι περιστάσεις, να καταλήξει σε ρύθμιση τέτοια, που να εξυπηρετείται καλύτερα το συμφέρον του ανηλίκου τέκνου».*

Για παράδειγμα, στην ΑΠ 317/2015, έγινε δεκτό πως το γεγονός ότι ο πατέρας είχε σταθερό μισθό ως μόνιμος αξιωματικός του στρατού (1600€), ενώ η μητέρα ήταν άνεργη επί σειρά ετών, και δεν διέθετε άλλοθεν εισοδήματα, δεν συνηγορούσε υπέρ της καταλληλότητας της τελευταίας για την ανάθεση της επιμέλειας του ανηλίκου, αφού, σημαντικό κριτήριο, εκτός των άλλων, για το συμφέρον του τέκνου, συνιστά και η οικονομική κατάσταση των γονέων, διότι έτσι διασφαλίζεται κατά τρόπο αποτελεσματικό η διαπαιδαγώγηση, η ανατροφή και η περιθαλψη του ανηλίκου τέκνου (Βλ. και ΑΠ 882/2015: *«Το γενικό συμφέρον και μόνον του ανηλίκου τέκνου, σωματικό, υλικό, πνευματικό, ψυχικό και ηθικό, χωρίς να επιδρά αυτοτελώς στη λήψη της απόφασής του κανένας από τους διαφορετικούς παράγοντες που συνοδεύουν το πρόσωπο κάθε γονέα, όπως είναι το φύλο, η φυλή, η γλώσσα, η θρησκεία, η κοινωνική προέλευση, η περιουσιακή κατάσταση κλπ».* ΜΠρΘες 977/2016: *«ως αποκλειστικό οδηγό της δικαιοδοτικής του κρίσης το γενικό συμφέρον και μόνον του ανηλίκου τέκνου, σωματικό, υλικό, πνευματικό,*

ψυχικό και ηθικό, χωρίς να επιδρά αυτοτελώς στη λήψη της απόφασης του κανένα από τους διαφορετικούς παράγοντες που συνοδεύουν το πρόσωπο κάθε γονέα, όπως είναι το φύλο, η φυλή, η γλώσσα, η θρησκεία, η κοινωνική προέλευση, η οικονομική κατάσταση κλπ.[...] Για το σκοπό τούτο λαμβάνεται υπόψη η προσωπικότητα και η παιδαγωγική καταλληλότητα του κάθε γονέα και συνεκτιμώνται οι συνθήκες κατοικίας και η οικονομική κατάσταση τούτων»).

IV. Αντίθετα, κρίσιμο στοιχείο δεν είναι:

• Η τυχόν υπαιτιότητα του γονέα ως προς το διαζύγιο ή τη διακοπή της έγγαμης συμβίωσης. Πράγματι, το ότι κάποιος φαίνεται να μην είναι καλός σύζυγος, δεν προεξοφλεί και την ικανότητά του ως κηδεμόνα. Εξαίρεση εντοπίζουν οι δικαστικές αποφάσεις στην περίπτωση στην οποία η συμπεριφορά του υπαιτίου έχει επιδράσει και στην άσκηση της επιμέλειας, ώστε να προκύπτει αντίθεση στο συμφέρον του τέκνου, λόγω της έκτασης και της βαρύτητας αυτής της συμπεριφοράς. Διότι αυτή μπορεί να είναι δηλωτική της δομής του χαρακτήρα και της εν γένει προσωπικότητάς του, έτσι ώστε και έναντι του τέκνου να αναμένεται η τήρηση της ίδιας συμπεριφοράς. Το συμφέρον του τέκνου, αν και ορώμενο μέσα από τη συμπεριφορά του κηδεμόνα προς ένα άλλο πρόσωπο, φαίνεται να μην εξυπηρετείται από την ανάθεση της επιμέλειας σε αυτόν.

V. Η εξαιρετική περίπτωση της διάσπασης της επιμέλειας

A) Στην κοινή αντίληψη επικρατεί η σκέψη ότι η επιμέλεια ταυτίζεται με τη δυνατότητα επιλογής του τόπου διαμονής του τέκνου. Ότι δηλαδή εκείνος ο γονέας ο οποίος θα αναλάβει την επιμέλεια, θα έχει τη δυνατότητα, στο εξής, να καθορίζει μονομερώς τον τόπο διαμονής του τέκνου (συνηθέστατα αυτός θα εντοπίζεται στην οικία όπου διαμένει ο συγκεκριμένος γονέας, εκτός από τις περιπτώσεις κατά τις οποίες το τέκνο είναι αντικειμενικά αδύνατο να διαμένει μαζί του π.χ. λόγω φοίτησης σε διαφορετική πόλη ή λόγω παρακολούθησης προετοιμασίας για αγώνες που αφορούν στο άθλημα το οποίο εξασκεί.)

Πράγματι, κύριο περιεχόμενο της επιμέλειας συνίσταται στη δυνατότητα καθορισμού του τόπου διαμονής. **Επιμέλεια, όμως, δεν σημαίνει μόνο αυτό.**

Ιδού η ξεκάθαρη διατύπωση του Αστικού Κώδικα στο άρθρο 1518 παρ. 1: «*Η επιμέλεια του προσώπου το τέκνου περιλαμβάνει **ιδίως** την ανατροφή, την επίβλεψη, την μόρφωση και την εκπαίδευσή του, καθώς και τον προσδιορισμό του τόπου της διαμονής του.*».

Η διάταξη λοιπόν η οποία περιγράφει την έννοια της επιμέλειας, εκτός από τον καθορισμό του τόπου διαμονής του τέκνου, αναφέρεται σε ακόμα τέσσερα στοιχεία. Το περιεχόμενο όμως της έννοιας της επιμέλειας είναι **σαφώς μεγαλύτερο από τους συνολικά πέντε τομείς που αναφέρει το άρθρο**, αφού, σύμφωνα και με την προσεκτική διατύπωση του νομοθέτη, η επιμέλεια περιλαμβάνει **ιδίως**, και άρα ενδεικτικά και όχι περιοριστικά, τους παραπάνω τομείς.

Η αποτύπωση της ιδέας ότι η επιμέλεια συνίσταται στην επιλογή του τόπου διαμονής του τέκνου, οφείλεται στο ότι αυτή πράγματι είναι ο σημαντικότερος και πιο αισθητός τομέας στην

πράξη, αλλά και εκείνος που μετουσιώνει σε πραγματικότητα την ανάγκη του γονέα για συνύπαρξη και επαφή με το τέκνο του.

Στη διατήρηση αυτής της πεπλανημένης αντίληψης συντελεί και το γεγονός ότι κατά κανόνα όλες οι της συνιστώσες, δηλαδή οι διαφορετικοί τομείς της επιμέλειας, ανατίθενται στον αυτό γονέα. **Ωστε ποτέ δεν παρίσταται αφορμή να γίνει κατανοητό ότι η επιμέλεια δεν αφορά μόνο έναν τομέα, ούτε αφορά περισσότερους και δεν περιέρχεται κατ' ανάγκη όλη, en bloque, στον ένα ή στον άλλο γονέα.**

Β) Όμως, στην πραγματικότητα είναι δυνατόν κάποιοι τομείς της να ανατεθούν στον ένα γονέα και άλλοι στον άλλο. Το αν θα αποφασιστεί ή όχι αυτό από το Δικαστήριο, εξαρτάται από το κατά πόσο στη συγκεκριμένη περίπτωση εξυπηρετείται, με αυτή την επιλογή, η βασική επιδίωξη του νομοθέτη: **το συμφέρον του τέκνου.**

Μόλις πρόσφατα εξεδόθη απόφαση η οποία ετάθη υπέρ της συνεπιμέλειας, αφού έκρινε ότι, στη συγκεκριμένη περίπτωση, αυτή η επιλογή απέβαινε προς το συμφέρον των τέκνων. Ειδικότερα, με την υπ. αριθμ. 4948/2015, το Εφετείο Αθηνών αποφάσισε τη λειτουργική (αντιδιαστέλλεται από τη χρονική) κατανομή της άσκησης της επιμέλειας ανηλίκων μεταξύ των γονέων με την ανάθεση ορισμένων επιμέρους τομέων της επιμέλειας στον πατέρα ανηλίκων και των υπολοίπων στη μητέρα. Πολύ χρήσιμη είναι παράθεση αποσπάσματος της απόφασης που αναφέρεται στο εδώ ερευνώμενο ζήτημα:

*«Ως τέτοιοι τομείς προκρίνονται εν προκειμένω οι αναφερόμενοι στην εκπαίδευση των ανηλίκων (φοίτηση σε γνωσμένης αξίας ιδιωτικό εκπαιδευτήριο, τυχόν απαιτούμενα πρόσθετα φροντιστηριακά μαθήματα –είτε σε οργανωμένο φροντιστήριο είτε κατ' οίκον– ενισχυτικής διδασκαλίας σχολικών μαθημάτων, εκμάθησης ξένων γλωσσών, καθώς και ενασχόληση με αθλητικές και λοιπές δραστηριότητες, όπως χορός, μουσική κ.λπ). Με ορισμένες από αυτές τις δραστηριότητες έχουν τη δυνατότητα να ασχοληθούν τα δύο ανήλικα τέκνα των διαδίκων ως μέλη του ομίλου «...», όπου είναι εγγεγραμμένα και ο διάδικος πατέρας τους θα καλύπτει τη σχετική ετήσια συνδρομή. **Επ' ωφελεία των ανηλίκων, επίσης, θα είναι η ανάληψη εκ μέρους του διαδίκου πατέρα τους του τομέα της επιμέλειας που σχετίζεται με την υγειονομική και φαρμακευτική τους περίθαλψη.** Σημειωτέον ότι ήδη γι' αυτό το σκοπό έχει καταρτισθεί σύμβαση ασφαλίσεώς τους σε ασφαλιστική εταιρία και ο πατέρας τους θα καλύπτει το κόστος των ετήσιων ασφαλίσεων. Κατά τα λοιπά η άσκηση της επιμέλειας του προσώπου των ανηλίκων τέκνων των διαδίκων θα πρέπει να ανατεθεί στη μητέρα τους».*

Βέβαια, είναι εύλογο εκείνο το οποίο ενδιαφέρει περισσότερο το γονέα, να είναι η παραμονή των τέκνων κοντά του, **δηλαδή μόνο ένας τομέας** από εκείνους που συναπαρτίζουν την έννοια της επιμέλειας.

Η επιδίωξη όμως της λύσης της συνεπιμέλειας, έστω και για κάποιους τομείς της επιμέλειας, πλην του προσδιορισμού κατοικίας, δεν είναι άμοιρη πρακτικών συνεπειών. Κάθε άλλο:

1) Η εμπλοκή του γονέα με όσο το δυνατόν περισσότερους τομείς της επιμέλειας του τέκνου, όχι μόνο δημιουργεί περισσότερες «αφορμές» επαφής μεταξύ τους, αλλά τονώνει και το ένστικτο πατρικής παρουσίας στη ζωή του ανηλίκου και συνακόλουθα φέρνει γονέα και τέκνο εγγύτερα, από ότι αν υπήρχε ένα απλό δικαίωμα επικοινωνίας. Εξάλλου δεν αμφισβητείται ότι η εντονότερη δυνατή παρουσία και συμμετοχή **αμφοτέρων** των γονέων στην καθημερινή ζωή του

τέκνου, επιδρά ευεργετικά προς το συμφέρον του τέκνου και της ομαλής ψυχοσωματικής του εξέλιξης.

Τα παραπάνω έχουν μεγάλη σημασία και σε περίπτωση δίκης την οποία θα προκαλέσει ο γονέας προκειμένου να μεταρρυθμισθούν ζητήματα που αφορούν την επιμέλεια του τέκνου, πραγματικότητα καθόλου σπάνια στη δικαστηριακή πρακτική. Ο έχων μέρος της επιμέλειας γονέας θα μπορεί να αιτηθεί ανάληψη του συνόλου της επιμέλειας, **με πολύ μεγαλύτερες πιθανότητες ευδοκίμησης του σχετικού αιτήματος**, συγκριτικά με την περίπτωση κατά την οποία δεν θα διατηρούσε έστω μέρος της επιμέλειας, για τους ακόλουθους λόγους:

- Η σχέση του με το τέκνο θα είναι πολύ πιο στενή από ότι αν ασκούσε έως τώρα ένα απλό δικαίωμα επιμέλειας. Αυτό είναι πολύ πιθανό να αποτυπωθεί και στη βούληση του τέκνου, η οποία, αναλόγως και της ωριμότητάς του, λαμβάνεται σοβαρά υπ' όψιν. Η διατήρηση του ψυχικού δεσμού μεταξύ τέκνου και γονέα, νομοθετικός λόγος εξάλλου του δικαιώματος επικοινωνίας, είναι λογικό ότι διασφαλίζεται πολύ καλύτερα όταν υπάρχει έστω μερική επιμέλεια, το οποίο είναι κάτι μείζον της επικοινωνίας.

- Το Δικαστήριο επηρεάζεται από αυτή την πραγματικότητα. Αυτό συμβαίνει διότι αφενός ο γονέας έχει την ευκαιρία να αποδείξει την επάρκειά του να καλύψει μελλοντικά την συνολική επιμέλεια του τέκνου, εάν έως τώρα έχει ασκήσει με επιτυχία τη μερική. Αφετέρου, είναι πολύ πιο εύκολο για το Δικαστήριο να αποδώσει το σύνολο της επιμέλειας σε έναν γονέα ο οποίος έως σήμερα είχε αναλάβει το μέρος αυτής, παρά να την αποδώσει σε έναν γονέα που έως τώρα απείχε πλήρως από την επιμέλεια και διατηρούσε ένα απλό δικαίωμα επικοινωνίας. **Στην πρώτη περίπτωση η μεταβολή που θα επέλθει θα είναι πολύ μικρότερη από εκείνη της δεύτερης περίπτωσης.** Αν ληφθεί υπ' όψιν ότι η σταθερότητα και η αποφυγή μεταβολών στη ζωή του τέκνου αποτελούν από τους βασικούς παράγοντες που συγκαθορίζουν το συμφέρον του – **και άρα επηρεάζουν την απόφαση του Δικαστηρίου** – εύκολα γίνεται αντιληπτή η σημασία διατήρησης **έστω μέρους** της επιμέλειας.

2) Η ανάληψη της επιμέλειας συγκεκριμένων τομέων, με ταυτόχρονη ανάληψη της υποχρέωσης απευθείας καλύψεως των σχετιζόμενων με αυτούς εξόδων, καθιστά δυνατό τον έλεγχο μεγάλου ποσοστού των πραγματικών δαπανών των τέκνων και μειώνει δραστικά τις πιθανότητες «κατασκευής» εξόδων από το γονέα που λαμβάνει διατροφή για τα τέκνα, ώστε να επωφελείται εκείνος από το υπόλοιπο ποσό ή ακόμα και να προβαίνει εσκεμμένα και από κακοβουλία σε υπερβολικές δαπάνες για τα τέκνα.

Για παράδειγμα, στην περίπτωση την οποία είχαν ενώπιον τους οι Δικαστές του **Εφετείου Αθηνών της υπ' αριθμ. 4948/2016** απόφασης, ίσχυαν τα εξής δεδομένα: *«Σημαντικό σημείο τριβής στις σχέσεις των διαδίκων, γονέων των ανηλίκων, που εγκυμονεί κίνδυνο αρνητικών συνεπειών γι' αυτά, είναι η κατανομή των εξόδων διαβίωσής τους και ο τρόπος που τα έξοδα αυτά διατίθενται για κάθε συγκεκριμένο σκοπό. Ειδικότερα, η μεν μητέρα των ανηλίκων κατηγορείται από τον πατέρα τους ότι προσπαθεί εμφανώς να φορτώσει υπέρμετρα και χωρίς αποχρώντα λόγο το εκπαιδευτικό τους πρόγραμμα και το πρόγραμμα των λοιπών δραστηριοτήτων τους, ώστε να εμφανίσει αυξημένες δαπάνες καλύψεως των εν λόγω δραστηριοτήτων και να επωφεληθεί η ίδια από τη διαχείριση των σχετικών κονδυλίων, σημαντικό μέρος των οποίων καλύπτει ο ίδιος, αλλά και από την άλλη πλευρά η μητέρα των ανηλίκων μέμφεται τον πατέρα τους για απροθυμία καλύψεως των πραγματικών και*

αναγκαίων εξόδων των ανηλίκων, επειδή υποπτεύεται αβάσιμα ότι επωφελείται κυρίως η ίδια από τη διαχείριση του σχετικού ποσού, που απαιτείται να καταβάλει γι' αυτό το σκοπό».

Με την ανάθεση στον πατέρα των τομέων της εκπαίδευσης και της περίθαλψης και των φαρμακευτικών αναγκών, αλλά και ταυτόχρονη ανάληψη της υποχρέωσης απευθείας καλύψεως των σχετιζόμενων με τους εν λόγω τομείς εξόδων, εκείνος ήταν πλέον σε θέση να γνωρίζει εάν και πού ακριβώς κατέληγαν τα χρήματα που δαπανούσε ως διατροφή, για τους παραπάνω τομείς. Παράλληλα, θεραπεύθηκε η γενεσιουργός αιτία συγκρούσεων για οικονομικά ζητήματα, οι οποίες τελικά απέβαιναν ενάντια στο συμφέρον των τέκνων.

3) Στη συγκεκριμένη περίπτωση, σύμφωνα με γνωμάτευση παιδοψυχολόγου, υπήρχε «πολλαπλά τοξικό και επιβλαβές περιβάλλον» που δημιουργούταν από μια παραμορφωμένη εικόνα του πατέρα τους, τον οποίο μειώνει και εξευτελίζει η μητέρα τους στα μάτια τους και τους κάνει να ντρέπονται για αυτόν. Αποτέλεσμα αυτού ήταν η πλήρης αποξένωση των παιδιών από τον πατέρα τους και από τους γονείς του (παππούς και γιαγιά), **τους οποίους αρνούνταν πλέον να συναντήσουν**. Για τη θεραπευτική αντιμετώπιση της ψυχολογικής αυτής στάσης των παιδιών, ο πατέρας απευθύνθηκε σε ειδική παιδοψυχολόγο, πλην όμως η μητέρα δεν επέτρεψε την προσέλευση των παιδιών στο γραφείο της. Με τη στάση της αυτή η μητέρα εμπόδισε τη θεραπευτική αποκατάσταση των ψυχικών δεσμών των παιδιών με τον πατέρα τους, η οποία (αποκατάσταση) είναι προφανώς προς το συμφέρον τους.

Με την ανάθεση του τομέα της φροντίδας της ψυχικής υγείας των τέκνων και της θεραπευτικής αποκατάστασης της κλονισμένης σχέσης με τον πατέρα τους, **ώστε να καταστεί δυνατή η άσκηση του δικαιώματος επικοινωνίας**, το συμφέρον των τέκνων εξυπηρετείται θαυμάσια. Η διατήρηση της ψυχικής και πνευματικής επικοινωνίας μεταξύ του πατέρα και των τέκνων και η καλλιέργεια δεσμών στοργής και αγάπης μεταξύ τους, συμβάλλουν στην ψυχική ανάτασή τους, στην ομαλή ανάπτυξη της προσωπικότητάς τους και στη δημιουργία σε αυτά αίσθησης ασφάλειας, η οποία πλήττεται και απειλείται όταν τα τέκνα αναγκάζονται να ζουν αποξενωμένα από τον έναν γονέα τους. Συνεπώς, η συμμετοχή σε θεραπευτικές συνεδρίες με σκοπό την αποκατάσταση των δεσμών των τέκνων με τον πατέρα αποβλέπει πρωτίστως στο συμφέρον των τέκνων. Παράλληλα, αρχικά διατηρεί σε ικανοποιητικά επίπεδα τις σχέσεις τους και στη συνέχεια τις βελτιώνει, γεγονότα που αναντίρρητα βαραίνουν σε μεγάλο βαθμό την απόφαση του Δικαστηρίου **σε μία πιθανή μελλοντική δίκη μεταρρύθμιση της επιμέλειας**.

VI. Ως σύνοψη των παραπάνω μπορούν να λεχθούν τα εξής:

α) Γνώμονας σύμφωνα με τον οποίο καθορίζεται το πρόσωπο που θα αναλάβει την επιμέλεια του τέκνου, είναι το αληθινό συμφέρον αυτού. Το συμφέρον, βέβαια, του τέκνου προϋποθέτει, καταρχήν την παρουσία και των δύο γονέων. Όταν όμως αυτό δεν θα είναι δυνατό, θα πρέπει να επιλεγθεί εκείνη η λύση η οποία θα έχει - μετά την απώλεια του πατέρα ή της μητέρας από την οικογενειακή εστία - τη μικρότερη επιβάρυνση στην περαιτέρω ανάπτυξή του. Ουσιαστικά, διεξάγεται μία σύγκριση μεταξύ του πώς θα είναι διαμορφωμένη η ζωή του τέκνου αν κατοικεί με τον ένα πατέρα και εάν κατοικεί με τον άλλο. Τα βασικά κριτήρια που εντοπίζονται στη νομολογία έχουν ήδη εκτεθεί παραπάνω.

Ακριβώς όμως επειδή το συμφέρον του τέκνου είναι μία έννοια αόριστη την οποία η νομολογία επιχειρεί να εξειδικεύσει με την παράθεση των προαναφερθεισών σταχυολογημένων κατηγοριών, είναι πολύ πιθανό, αναλόγως των δεδομένων της κάθε περίπτωσης ξεχωριστά και μεμονωμένα, να εντοπιστούν πολλά άλλα ισχυρά επιχειρήματα τα οποία θα ενισχύσουν τη θέση του συγκεκριμένου γονέα. Για το λόγο αυτό, από τη συνεργασία συνηγόρου και εντολέα μπορεί να αντληθεί εξαιρετικό όφελος, διότι θα επιχειρηθεί να δοθεί στον πρώτο μία κατά το δυνατόν συνολικότερη εικόνα. Δεν είναι λίγες οι φορές που γεγονότα ή ιδιότητες τις οποίες ο εντολέας θεωρεί ανούσια ως προς την υπόθεσή του, μπορούν να παίξουν πολύ σημαντικό ρόλο στην έκδοση μίας ευνοϊκής για εκείνον απόφασης.

β) Κάθε στοιχείο που θα λάβει υπ' όψιν του το Δικαστήριο, θα βαρύνει από κοινού με τα υπόλοιπα την τελική έκβαση της δίκης. Δεν υπάρχει το «απόλυτο κριτήριο» το οποίο σε κάθε περίπτωση θα κρίνει την έκβαση της δίκης χωρίς περαιτέρω διερεύνηση ως προς τις λοιπές περιστάσεις (είδαμε ότι ούτε ως προς τη νηπιακή ηλικία δεν ισχύει αυτό) αλλά πάντως υπάρχουν ορισμένα στοιχεία τα οποία, αναλόγως των συγκεκριμένων συνθηκών κάθε περίπτωσης (νηπιακή ηλικία τέκνου και επομένως στοιχείο που δίνει σοβαρό προβάδισμα στη μητέρα - τέκνο με διανοητική αναπηρία, γεγονός που δίνει το προβάδισμα στον πατέρα ο οποίος έχει σχετικές σπουδές και εμπειρία και γνώσεις επί του θέματος κ.ο.κ.) θα παίξουν σημαντικότερο ρόλο από τα υπόλοιπα. Αν και το επάγγελμα του κάθε γονέα δεν αποτελεί καταρχήν κριτήριο, συνεκτιμώνται, ωστόσο, πνευματικές και διαπαιδαγωγικές ικανότητες καθώς και το ποιος από τους δύο γονείς έχει τις απαραίτητες ικανότητες, ώστε να διαβλέψει τις ικανότητες και κλίσεις του τέκνου και να τις ενισχύσει, ιδίως σε συσχετισμό με τυχόν ιδιαιτερότητες της συγκεκριμένης περίπτωσης (δηλ. του συγκεκριμένου παιδιού).

γ) Η οικονομική κατάσταση, ιδίως όταν συνυφάινεται με την εξασφάλιση ευνοϊκότερων συνθηκών για τη διαβίωση του τέκνου, αποτελεί κριτήριο για την εξειδίκευση του συμφέροντός του, έστω και σε επίπεδο υπολανθάνον. Σε κάθε περίπτωση, η έκθεση ενώπιον του επιληφθέντος Δικαστηρίου, της άνετης οικονομικής κατάστασης του αιτούντος, τίποτα αρνητικό δεν έχει να επιφέρει.

δ) Η συνδρομή από στενούς συγγενείς του τέκνου (π.χ. γονείς του αιτούντος) είναι στοιχείο στο οποίο θα μπορούμε να υπολογίζουμε, δεδομένου ότι, μετά βέβαια από τη συνεχή παρουσία του γονέα στο σπίτι, αποτελεί τη βέλτιστη επιλογή.

ε) Η επιλογή της ανάληψης μέρους της επιμέλειας, εφόσον δεν ικανοποιηθεί το αίτημα για ανάληψη αυτής ως πλήρους, δεν θα πρέπει να παραμερίζεται. Αυτό διότι **και άμεση πρακτική** χρησιμότητα έχει, όπως είδαμε, αλλά **και μακροπρόθεσμα** μπορεί να λειτουργήσει ως προθάλαμος και πολύ ισχυρό επιχειρήμα για μελλοντική δίκη η οποία θα έχει ως αντικείμενο την πλήρη ανάληψη της επιμέλειας. Χρέος του συνηγόρου είναι να συντάξει ένα τέτοιο δικόγραφο, ώστε να βοηθήσει το Δικαστήριο να αντιληφθεί ότι το αληθινό συμφέρον του τέκνου απαιτεί την ανάληψη, αν όχι της πλήρους, έστω της μερικής επιμέλειάς του.

Σε κάθε περίπτωση, κάθε ισχυρισμός ενισχύεται σημαντικά αναλόγως και της έντασης των αποδεικτικών στοιχείων που μπορούν να τον υποστηρίξουν. Τα ζητήματα της επιμέλειας τέκνου αποτελούν εκείνες τις υποθέσεις οι οποίες προϋποθέτουν στενότερη σχέση και συνεργασία μεταξύ συνηγόρου και εντολέα. Μέσα από τη διεξοδική ανάλυση και τη σχολαστική παρουσίαση κάθε συγκεκριμένης περίπτωσης από τον εντολέα, καθοδηγούμενος από τις στοχευμένες ερωτήσεις του συνηγόρου, θα προκύψει ένα τελικό αποτέλεσμα το οποίο, εξοπλισμένο με την πλέον πρόσφατη νομολογιακή τεκμηρίωση και θεωρητική προσέγγιση, θα οδηγήσει στη θετική έκβαση της υπόθεσης.

Για περισσότερες πληροφορίες επικοινωνήστε μαζί μας:

ΓΙΑΝΝΑΤΣΗΣ ΚΑΙ ΨΑΡΑΚΗΣ
ΔΙΚΗΓΟΡΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

WWW.YIANNATSISS.GR

38, ΚΑΡΝΕΑΔΟΥ, ΚΟΛΩΝΑΚΙ

106 76, ΑΘΗΝΑ

ΕΛΛΑΔΑ

T: (+30) 210 7231076

F: (+30) 210 7231075